

Zempléni Múzsza

Mátyus Aliz

Istenmezejétől Pusztafaluig

A Mátra hegyei Istenmezejét lankásabban kerítik körül, mint a Zemplén Pusztafalut. És valaha, ott, messzebb, a magasabb hegyekhez tartozó faluban mesélődtek el a félelmetesebb történetek. Húsz év után, amióta se a messzi falut, de még a róla készült filmet se látta, épp az öccsénél voltak a fiával vendégségben, Istenmezején, amikor a hat részes filmet a televízióban vetíteni kezdték. Vajon mire való jel ez? Minek a kezdetét mutatja vagy minek a végét? Az apja halála utáni nyáron a kiskunsági tanyáján elolvasta a Faluregényt, a Pusztafaluról írott könyvét, s ahogy letette, elkezdett újra írni. Tíz év után.

Szerette, hogy az életében már voltak hosszabb és rövidebb évtizedeket kitevő egységek, és mindennél jobban, hogy a helyek, amikhez kötödni tudott, behálózták az országot, Zalalövőtől Pusztafaluig, Pápától Budapestig és a kiskunsági Szabadszállás-Balázspusztáig, s itt volt most már, az öccsének köszönhetően, Istenmezeje is. És akkor még tovább, beágyazódott a tágabb világba, ott voltak a további helyek, Erdély és a Felvidék, s még a közeli tengerparti nyaralóhelyek is, s már évek óta a császárváros, Bécs, s még sokkal régebb óta a szomszéd fővárosok, meg a baltikumiak, régestelen régóta Moszkva és Szentpétervár meg az orosz fejedelemségek, és a grúzok, örmények, üzbégek nagyvárosai, a Krím-félszigeti Bahcsiszerájig bezáróan. Na és nem kihagyhatók a finn városok és falvak, meg a svájciak, a belgák és a kanadaiak, s miért lenne az egykori bolgár főváros, Plovdiv, vagy Velence, Padova, Firenze, s persze az ország, ahol többször be is lakta magát, Franciaország. Ott a hazaihoz hasonló hálója készült, csak gyengébb, és olyan sűrű szövésű, mint a pókoké. És ott volt még Amszterdam, a város, ami annak idején az öccsét befogadta, ennek a történetét is évtizedekben mérik már, s ahol azóta is él a családjával, s ahonnan majd, ha már a gyerekek miatt is megtehetik, a kiválasztott helyre, Istenmezejére fognak hazatelepedni.

Hegyi levegőt szívott a Mátrában. Alkonyattól elnézte a völgyekben a tejfölsűrű ködöt, s ez enyhet adó volt. Ilyen ködöket csak az Alföldön élt meg, a Kiskunságban, a tanyáján. Ott, abban a kiadós nagy pusztában, egymástól

2004. tavasz

52

méterekre kiabáltak, mert nem látták, hol a másik, s azt engedte meg képzelni a köd, hogy valahol a távolban.

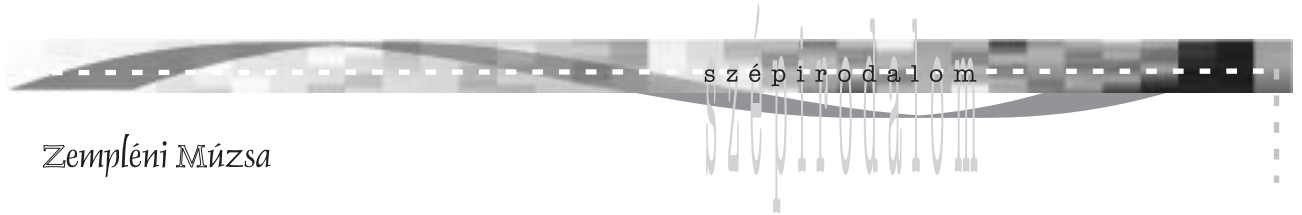
Egy vasárnapi estén, egy istenmezejei családnál viszontlátta a televízióban egykori könyvei szereplőit. Zeher Imre bácsit, aki annak idején a holdjai számát a faluban a legtöbbre, nyolc holdra szaporította, s aki az istentiszteletre ezért egyenes szárú csizmájában, helyét tudó, férfiasan nyugodt, kimért lépésekkel ment be a templomba, mindenkor elsőnek. A református falu rendjéből következett, hogy nem csak eligazított, de méltóságot, megbecsülést is adott, s hozzá még a formákat is, amikkel kifejezzék.

Viszontlátta Pukit, a falu csavaros eszû emberét, amolyan falubolondja volt, mint akikről annak idején könyvet is készült volna írni. Mert Puki csakúgy volt az Pusztafalun, mint amiért más falvakban is kineveztek embereket falubolondoknak. Csak mert tudtak és mertek valamit, amit a faluban más nem. S hozzá még a tudásukat úgy is adták elő, hogy attól egy kicsit mindenkinek jobb lett. Pukinak híres állat, falun kívüli ember és ördög történetei voltak, amelyekben mindezeknél különbnek bizonyult. A szarvasokkal versenyt futott, a hátukra ugrott és meglovagolta őket, a csúszótól megmenekült, pedig egy fészek kiszedésébe kezdtek mindketten, s az se volt baj, ha mindjárt a saját költségén érkezett is a magasból a földre, az ördöggel meg az éjféli mise után mérte össze az eszét és a bátorságát, s ezzel nem csak magát, de a falut is megmentette.

Jött a filmen Dosnyai Mariska néni, a falu hegynek induló, utolsó házából, le a faluvölgybe, aztán meg ült a háza előtt, mindig befüggönyözött ajtaja mellett. Mintha boszorkány volna, s keze lenne a dolgokban, úgy tudott a pusztafalusi hatszáz lélek összes rezdüléséről, kivált a szerelmeokről.

Szécsi nagymama úgy beszélte el a Bibliát, mint akinek jó ismerősei a történetek szereplői, s ahogy az ember rokonokkal, jó ismerősökkel van, még részvétellel is volt irántuk. Este lebontotta a felvetett ágyát, leült az asztal mellé a Bibliájához, s olvasta, amíg el nem jött az öregeknek kellő kevéske alvás ideje.

A pusztafalusi tévéfilm utáni éjszakán, aminek az alcímébe be kellett venni a szájhagyomány útján fennmaradt eredet-történetet, miszerint a falu népe tatár ősöktől származik, s amiben látni lehetett a hegyeket és a róluk beszélni tudó öregeket, hiába aludtak a fiával az öccse házának középső, jól védett szobájában, azt álmodta, hogy épp lekési a repülőt, mert fürdőruha nélkül senki nem szállhat fel rá, azt pedig hogy is lehetne időben megtalálnia, mikor az a főváros egyik

Zempléni Múzsza

és még nem is kis forgalmú kereszteződésében, egy útkorlátra kiterítve szárad. Aztán valamely ismeretlen okból s tudhatóan nem rendjénvalóan mégis repült, felülről látta a felhőket, majd meg belehatolt a repülőgép a hideg, süppedős, fehér gomolyagba, amiről gyerekkorában azt hitte, olyan valójában nincsen, csak a szentképeken, s ott csak azért, hogy megjelenhessenek előtte, mögötte és a közepén az égiek.

A hegyi levegő lehûthette a szobát, fázott, s fölébredt. S akkor valami kényszer folytán el kellett képzelnie a zempléni falut, a húsz évvel ezelőtti öregek nélkül. Ment házról házra, s már a falutábla utáni elsőben ott volt benne a kérdés, milyen lehet Pusztafalu a kistermetű kádár, Farkas Imre bácsi híján, aki a hordóabroncsot úgy verte fel, megcifrázta a ritmust a kalapáccsal. Neki természetes volt, hogy ha épp a reggelijét fogyasztotta, amikor beszélgetni akartak vele, akkor a felvételt végigfalatozta. S egy másik alkalommal, igen kevéssel a halála előtt is képes volt ugyanazt gondolni a feltámadásról. S épp úgy mondta, mint egy imádságot. Én, és itt megállt a beszédben, nem hiszek a feltámadásban, és újra megállt, a haláлом utániban, tette hozzá a magyarázatot. Csak abban hiszek, hogy az a mag beleesik a földbe, megrothad, kicsírázik, s kikel. Ezt gondolom feltámadásnak. És más lénynél is. Mert az a tehén feltámad a borjában. Én is feltámadtam a leányomban.

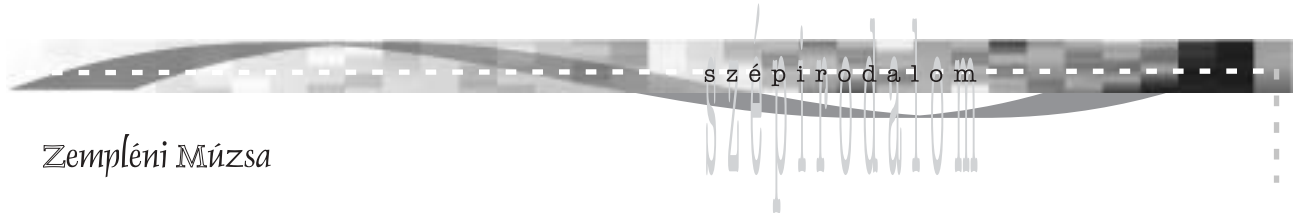
A Mátrában a sok nyugdíjazott bányász között, akiknek a nyugdíjazása nem a meglett korukat kísérete, s bírtak dolgozni a havonta megkapott pénzük mellett, nem lett volna szegénység a faluban, látszott az a házakon is, a kevés híján mind emeletes istenmezejei házon. De a katolikus faluban felütötte a fejét az utolsó másfél évtized rákfenéje, a minek. A minek még valamibe belekezdeni, minek hajtania magát az embernek, amikor nem érdemes. Aki gazdag lett, az lett, a még sokaknak átláthatatlan, zavaros új időkben, meg nem sokkal előtte, meg azt megelőzőn. Akiknek akkor nem lett, azoknak már nem is lesz. Azok a családok élnek az asszonyok erőfeszítéséből, a házak mögötti kertekből, a háztáji állatokból. S az egyedül maradó öregek, az adósságaik rendezése után, kétnapi kocsmázással a nyugdíjukból.

Az utolsó Istenmezején töltött reggelen a kitért ajtóból nézegetve búcsúzkodni kezdett a seholsincs máshol hegyi levegőtől és a házból látható hegyoldaltól, amin az előző nap délutánján úgy nyargalászott a szél, hogy a fái hullámoztak, mint a tenger. S megkezdte a búcsúzást magában az öccsétől, újabb egy évre.

Napok múltán indultak vissza, Amszterdamba, s a fiúk már csak egyszer-egyszer száguldhatták végig a falut kanárisárga és ezüstopál biciklijeiken, hogy ugyanúgy köszöntsék ismerőseiket, az összes falubeli gyereket, ahogy az apjuk minden felnőttet. Ismerünk mindenkit, apa a felnőtteket, mi a gyerekeket. Mondja a zselés tüskefrizurás Dani, az elevebb, s bólogat rá Bálint. Ebben egyetértenek. Ikrék és eddig egyforma volt a frizurájuk is. A holland iskola, ahol csak külön osztályba vették fel őket, megtette a hatását. Hogy milyet, igazán nem lehet tudni. Ahhoz kellene egy párhuzamos, másik élet, amelyikben sor kerülne az egy osztályba járásra is. Most mindenesetre Bálint haja takarja a fülét, s előrehull az arcába, a szemébe. Ha az apjuktól tanult dolgokról van szó, mindketten büszkék. És nagyon fontos nekik az apjuk véleménye. Náluk a családban az olyanból nagy a sor, hogy csinál valamit valahogy az apjuk, s csinálják utána ők is. Ennek s az apjuk türelmének köszönhetik azt is, hogy értenek mindenféléhez. Kezdeményezők és amibe belekezdtek, legyen az szerelés az autón vagy a mindig újra előkerülő game boy játék, végig is csinálják. Tizenegyévesen Bence mellé ülnek, s akcentussal, a szája elé hajolva megkérdezzetik tőle, mit mondtál Bence? S a mondat végéig emelkedik a hangsúly. Neki odaadják kipróbálni az új biciklit is. S vele elől járva másszák meg a hegyet, hogy felérjünk a kilátóhoz, s más és más és újabb és újabb falvak bukkanjanak ki az úton a hegyek mögül. Egyszer magyarországi magyar falvak, máskor szlovákiaiak. A hegytetőn aztán nem lehet tudni, hogy még mindig nincsen vargánya a hosszú, nagy szárazság miatt vagy a vaddisznók habzsolták be. Lefelé járásban van alkalom a nyomkeresésre, aztán a fiúknak, hogy egy úttalan úton, erdőn át, toronyiránt a völgynek áttörjék magukat a bozóton, s élvezzék a lefelé bucskázást, a hengergözést a levéllel vastagon takart földön. Ehhez az úttalan úthoz csak Sárának nem fülött volna a foga, ő takarosán az úton rakta volna inkább szépséges lábait, hogy elfoglalhassa magát valami épp soron következő képzelt jóvilággal. Sára nem sokat törődik a valóság dolgaival, s hat évesen is költi még magának a világot, s ahhoz tartja magát. Ha valaki hajlandó rá, és belesétál olyan cinkosságokban lehet része, amik felnőtteknek máskülönben nem adatnak meg. S a bevezető ehhez a szembenézés, hosszan, a nagy szemekkel csábosan. A mosoly már cinkos, s a jóvilágba érkezve nevetésbe fut. Olyanba, amit akkor sokáig nem lehet megállítani. Nem-tudom-abbahagyni nevetésbe. Amit miért is kéne megállítani. Sára a spini-pókon kívül, mert attól irtózik, nem mondja ki a holland szót, aminek a magyar megfelelőjét keresi,

Zempléni Múzsza

csak bejelenti, hogy keresem, itt van a fejemben. S még sok olyan tudása van, ami, állítja, szintén ott van a fejében. A hegyi hónapot, ami a vakációjuk, egy kisfiú játszótárrsal töltötte, akihez a búcsúzásakor nagylelkű volt, valósággal kegyes. Ami ajándékot hoztál, mindent elfogadok tőled, mindent. Mondta, és már faképnél is hagyta. Kiállt az esernyőjével a szélbe, hogy felrepüljön. Már toporzékol, hogy miért nem sikerül azonnal. Fut és felugrik közben, de mindig kikerüli a homokvárat, amelyek az alagútjában, amikor kétoldalról befúrva összeért, összetalálkozott a kezük. Fut és ugrik, s amikor a felszállás már hosszán nem sikerül, megkölti az okot, és kitalálja a következő játékot. Már a földön pörgeti az esernyőt a szobában, elengedi, s átváltozik a világ, a személyek felcserélődnek. Most nem ő a Sára, és Sára nap van, és ajándékoz, bőkezűen. És egy átlátszó, benne a darabkáktól aranyosan villogó műanyag magassarkú szandált is. Fel kell próbálni, épp jó, megvan a Hamupipőke, s azt már aznap nem szabad levetni, az étterembe is abban kell elmenni. Azt egyáltalán nem érti, gyerekeknek miért nem készítenek ilyen szépet, de idővel ebbe is belenyugszik, mert már tudja, majd ő is belenő, s akkor senkinek nem adja, csak az övé lesz.

A hegyi hidasok, amik minden más vidék disznóóljaitól különböznek, ugyanolyan míves, szép famunkák Pusztafalun is, Istenmezején is. Sehol nem csinálnak olyan szép kis építményeket lábon állva, fából, mint a hegyekben élő, famunkát értő emberek. Amikor Pusztafalun ilyeneket először látott, első pillantásra ugyanaz a képtelenség érzése volt, mint első párizsi útján a kis síremlék házacskákat látva, a Pére la Chése temetőben.

Azt tizenkét éve megtapasztalta, még ha hegyen van is, nem biztos, hogy megérzi a hegyi levegőt, s most Istenmezején megérezte újra. Tizenkét éve hiába volt a Mátrában, Mátraházán egy üdülőben, az akkor két éves fiával, akkor ebből nem érzett semmit, csak a fia első vonzódását egy másik gyerekhez. A család az Alföldről jött, alsómémediek voltak. Hát most lehet, hogy újra itt az ideje, s el kell indulnia Pusztafalura, a Zemplénbe. Már tudja is, ki az a kádár, akit fiatalon hagyott ott a faluban, még ki nem alakult étellel, hát őt keresheti. S rajta és a testvérein kívül is tudja már, kiket láthat viszont. El fogja viselni azoknak az embereknek a hiányát, akiknek nem kell látnia a sírjukat ahhoz, hogy tudja, már nincsenek. Csak a falu emlékezetében és az övében.

